

אלטרנטיבה לטקסי שכול

:: אמיר יגל

היה ההומור. לפתע עלתה לבמה קבוצת מחול, בהשתתפות רננה רוז, יוסי רוז, שירה רוז ויערה קאנץ'. הקבוצה הופיעה בקטע מחול-תיאטרלי ביקורתי לגבי ההתמודדות של המדינה עם השכול, כאשר כולם מתנהגים כ'ישראלי המכוּעֵר' ומיד בהישמע הצפירה עומדים דום ולא זזים ובכך "מכבדים" את הנופלים. ההופעה היתה משעשעת מאוד ואף מצאתי עצמי צוחק בקול רם באמצע טקס יום הזיכרון. אכן, אין ספק שלאירוע הומוריסטי בטקס יום הזיכרון לא הייתי מוכן.

נדמה לי שיש משהו מאוד מיוחד בהפעלת כל חושי הרגש בכדי להתמודד עם השכול: האירוע נפתח בשיר רועש של להקת רוק, עבר לקטע מחול משעשע, המשיך לקטע תיאטרון מחאתי, אחר כך לקטע נגינה מזרחי (ביצוע מדהים של אהובה עוזרי על הבולבול-טראנג) והקראת שירים של רוני סומק והסתכם בניגון התקווה בצלילי גיטרה חשמלית מלאה באפקטיי דיסטורשן. נדמה כי מארגני האירוע אכן הפעילו את כל האמצעים האומנותיים העומדים לרשותם על מנת לעורר בלב הקהל את האמונה כי אפשר להתמודד עם שכול בצורה אחרת – ללא הבעת העצבות בדרך הממלכתית, ויש להודות, אף השטחית של הדברים – אופן הבעה אליו לא כל אחד, ובמיוחד אלו שלא קשורים בקשר דם ליום הזיכרון, יכול להתחבר בקלות.

מכל הדברים שהיו בערב היה אדם אחד, אמיר אוריין שמו, שהצליח לרגש אותי במיוחד. אוריין, איש תיאטרון במקצועו, הקריא קטע שכתב בשם 'מצטערים' והוא פותח באלו הדברים:

"נו, באמת. מה אתם חושבים?

יש לנו פנאי לצרות הקטנות והמסריחות שלכם,

לטרגדיות המגוחכות ולכאבי הבטן הטיפשיים שלכם?

אתם, הלוזרים האומללים שגרים שם בצפון רק בגלל שאין לכם אינטליגנציה מינימלית להצליח בעסקים ולעבור למקום טוב יותר.

ביום הזיכרון השנה התקיים בתיאטרון 'צוותא' אירוע אלטרנטיבי לכבוד יום הזיכרון לחללי מערכות ישראל. נראה כי בשנים האחרונות יותר ויותר אנשים מחפשים מתכונת אחרת לבטא את הכאב ואת המטען הרגשי והאישי הכבד אותו הם נושאים לגבי אירועי יום הזיכרון – אחרת אי אפשר להסביר את כמות האנשים שהגיעו לאירוע ומילאו את האולם על מעבריו עד אפס מקום.

ב'צוותא' בחרו לערוך את האירוע כאירוע תרבות ולא במתכונת של טקס במובן הממלכתי והבנאלי שלו. בכך נגעו, אולי, בנקודה הרגישה של הציבור הישראלי: הכמיהה ההולכת וגוברת לשאלות שונות, אישיות, כנות, רגשיות ואמיתיות, נטולות זיוף ממלכתי. בין אם האירוע עסק בצורה נכונה בשכול ובין אם לאו, הוא ענה על הצורך באמנות איכותית, שיש בה אמירה מאוד מיוחדת.

רוב שנותי הייתי באירועי יום הזיכרון הממלכתיים. לאירועים אלה מגיעים כולם בחולצות לבנות, מקשיבים לקטע על חיל גיבור שנפל בעת מילוי תפקידו, מאזינים לשיר מלנכולי מלווה בפסנתר ומקנחים בשירת התקווה. לכן, התקשיתי להתרגל ל"טקס" שנפתח בשיר רוק כאשר הסולן צועק את הטקסט. הדבר נראה לי וולגרי לחלוטין, שכן התרגלתי כי הנכון, המכובד והממסדי הוא הפסנתר המלנכולי. אלמנט נוסף שהוכנס לאירוע

ההופעה היתה משעשעת מאוד ואף מצאתי עצמי צוחק בקול רם באמצע טקס יום הזיכרון. אכן, אין ספק שלאירוע הומוריסטי בטקס יום הזיכרון לא הייתי מוכן.

פתאום שמתי לב שזו הפעם הראשונה מאז שאני זוכר את עצמי הולך לטקסי זיכרון, שהזלתי דמעה אל מול העצב הנורא והאדישות הקשה שכולנו מפגינים כלפי נושא המוות, השכול והאובדן של כולנו.

קצה הקרחון

נסיעה בטוחה

בראשית הקיץ הכריזה משטרת ישראל על מבצע אכיפה בכביש 6. המבצע החריד כמובן את כל הנהגים המתמידים בכביש שרגילים להמריא מבלי לדאוג לקנסות ולשלילה. אבל לא הנהלה אמיצה כהנהלת כביש 6 תסכים להטרדה ברורה כל כך של לקוחותיה – לא עבר יום מתחילת המבצע ונדע כי הנהלה ביקשה מהמשטרה להפסיק את המבצע. ולמה? כי הוא יוצר פקקים. ומה עשתה המשטרה? הדיווח בגלי צה"ל לא כלל את תגובתה. אבל הנוסעים הקבועים בכביש 6 בוודאי שמו לב להעדרה של משטרת ישראל מהכביש... והשאלה למי הריבונות, למדינה או ללב לבי"ב, נשארה פתוחה.

אם כן, בתיאטרון 'צוותא' בחרו להשתמש באומנויות הבמה כדי להציב אלטרנטיבה לאופן ההתמודדות האישית והלאומית עם השכול. בטקסים אלטרנטיביים אחרים בחרו להתרכז בסכסוך הערבי-ישראלי ובאובדן של שני הצדדים ויש שבחרו להתמקד בשכול הפרטי של המשפחות.

מכל מקום, האירועים האלטרנטיביים הולכים וצוברים פופולריות בקרב הציבור הישראלי. נראה כי לא במקרה תופעה זו הופכת בשנים האחרונות מתופעה שולית ואפילו קיקיונית לרחבה ומקובלת יותר בציבור הישראלי. תהליך זה של התפתחות הטקסים האלטרנטיביים, שמציעים דרך אחרת להתמודד עם השכול והאובדן, מעיד על שחיקת יכולתן של המערכות הממסדיות להתמודד עם הנושאים הקשים הללו. לדעתי, מגמה זו של שינויים בתכנים ובאמצעים ויצירת דרכים נוספות לצינון יום הזיכרון מעידה על צורך של חלקים הולכים וגדלים בציבור בהתמודדות מעמיקה, כנה ואמיתית עם הנושא הטעון והרגיש כל כך.

נראה כי לא לחינם גדשו האנשים את האולם. פשוט, כי ביום ראשון ה-22.4 נמצאה אלטרנטיבה אמיתית, עדינה, כנה ורצינית לצינון השכול הלאומי/אישי הרגיש. שכול שלו כל אחד ואחת מאיתנו מחפש מזור ומרגוע, ואין כמו אירוע של אמנויות הבמה בכדי לספק מענה לכמיהה הציבורית שהיא כל כך אישית ואנושית. ואם כך, אין סיבה שמגמת האלטרנטיבה להתמודדות עם השכול והכאב לא תמשיך להתרחב, וטוב שכך.

אתם יושבי העיר המתיפיפת, המתפנקת לה בזרימה נשית מעודנת עד להקיא, מן ההר אל המפרץ, אתם עלובי הנפש, המתכנינים, רפי השרירים, המטומטמים, שההישג הגדול ביותר שלכם בחיים זה דירה במשכנתא ושאינן לכם טיפת שכל בקודקודכם הרופס להבין שלא באמת אכפת לנו מה קורה לכם ולכל האחרים בכל העיירות הקטנות והמסריחות שם בצפון. שלא לדבר על אויבינו, שהם בכלל לא בני-אדם, רמשים עלובים שאף אחד בעולם לא באמת אכפת לו מה קורה להם, אז למה שאנחנו יהיה לנו אכפת?"

אוריין, בהרבה רגישות ומרירות הביע בקטע דברים קשים אך מעוררי גיחוך וצחוק והעביר מסר נכון בצורה שנונה ומעוררת מחשבה. פתאום שמתי לב שזו הפעם הראשונה מאז שאני זוכר את עצמי הולך לטקסי זיכרון שהזלתי דמעה אל מול העצב הנורא והאדישות הקשה שכולנו מפגינים כלפי נושא המוות, השכול והאובדן של כולנו, כשרק פעם בשנה משמיעים שיר מלנכולי ומקריאים את השמות, ושוב שוכחים מחדש. כמה עצוב.

המשורר הצרפתי פול ואלרי אמר: "כל המלחמות הן מלחמות אזרחים. תמיד איש מתיז את דמו של איש". ברוח הדברים האלה הייתה הגישה של האירוע. גישה הגורסת כי מוות הוא מוות והוא נורא בכל מקרה. ההתעסקות בנושא הכאוב נעשתה באופן הרגיש והיפה ביותר בו נתקלתי עד היום.

אין ספק שמארגני האירוע נתקלו בדילמה לא פשוטה ונאלצו להתמודד איתה לא מעט במהלך הכנת האירוע: להימנע מפרובוקציות. מאוד קל באירוע המוגדר כ'אלטרנטיבי' לברוח לפרובוקציות בעלות גוון פוליטי מסוים. אכן, האסוציאציה שעולה לרוב האנשים כאשר מדובר בטקס מסוג זה היא טקס מלא פרובוקציות ואמירות בעייתיות או דמגוגיות.

אולם המארגנים הפליאו לערוך את הטקס בעדינות ורגישות יוצאת דופן, בלי להיגרר לאמירות פוליטיות נגד צה"ל או המצב הפוליטי הרגיש, ומנגד בלי להתפתות לאמירות לאומניות או מיליטנטיות. הדגש הושם על נגיעה אמיתית ברגש הפרטי של כל אחד מבאי הטקס ועל המקום בו הוא יכול להתחבר לאובדן, לשכול ולעצב הלאומי/פרטי הרחב. נדמה כי דווקא תפישה זו – דיבור בשפת האומנות והיצירה – היא מוצלחת במיוחד. להרגשתי, באי הטקס התרגשו והתחברו לרוב הקטעים, באופן זה או אחר – הישג בפני עצמו אותו יכולים המארגנים לזקוף לזכותם.

המשורר הצרפתי פול ואלרי
אמר: "כל המלחמות הן
מלחמות אזרחים. תמיד
איש מתיז את דמו של איש".
ברוח הדברים האלה הייתה
הגישה של האירוע. גישה
הגורסת כי מוות הוא מוות
והוא נורא בכל מקרה.

אמיר יגל הוא חבר
ומדריך בתנועת
השומר הצעיר